

Digitaliseret af / Digitised by

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
THE ROYAL LIBRARY

København / Copenhagen

Titel: Udkast til uddannelsesprogram for Socialistisk Folkeparti

Ophav:

Ressourcetype:

Ressourcetype:

Oprindelsesdato: 1985

Emne: Partiprogram, partiprogrammer, program

Opstilling: DA-småtryk. Politik 4

Relateret:

Copyright: Billedet er muligvis beskyttet af loven om ophavsret

UDKAST TIL **UDDANNELSES- PROGRAM FOR SOCIALISTISK FOLKEPARTI**

Dette er et udkast til uddannelsesprogram for Socialistisk Folkeparti. Udkastet er færdiggjort af SF's uddannelsesudvalg oktober 1984. Udvalget har med skiftende medlemmer arbejdet med dette programudkast de sidste to år. Målsætningen med arbejdet har været at afløse og revidere det »Debatoplæg om uddannelserne«, som SF's daværende uddannelsesudvalg udsendte i april 1980. En mindre del af det gamle debatoplæg indgår i uændret form i det foreliggende udkast. Udkastet udsendes hermed til debat. Et forum for denne debat vil være en

uddannelseskonference
d. 16.-17. marts 1985

hvor alle SF'ere er velkomne. (Se Folkesocialisten).
Men udkastet bliver forhåbentlig ikke kun diskuteret der. Opret

fx. studiekredse om uddannelsespolitik. (Kontakt nærmeste SFOF-afdeling). Meningen med et UDKAST er netop at det skal diskuteres. Alle SF'ere opfordres således til at diskutere udkastet og dernæst indsende reaktioner og gerne ændringsforslag til

Socialistisk Folkeparti
Partikontoret
Uddannelsesudvalget
Christiansborg
1218 København K

Når denne fase er afsluttet sandsynligvis i foråret 1985 vil Hovedbestyrelsen lægge en »køreplan« for debattens endelige afslutning og vedtagelse af et uddannelsesprogram for Socialistisk Folkeparti.

1. Indledning

Det er ikke et program for, hvorledes SF mener, at uddannelsessystemet skal se ud under socialismen. Dermed bygger programmet på den politiske forståelse, at

der i folketinger er et reformudkast arbejderferial, som bliver stadig mere venstreorienteret. Det følgende skal derfor betrag-

tes som de mål på uddannelsesområdet, som SF vil arbejde for realiseringen af i et sådant arbejderferial.

2. Uddannelses-systemets funktion i det kapitalistiske samfund

2.1. Generelt har uddannelsessystemets vigtigste opgave i de fle-
 5 samfund været at uddanne, fordele og ideologisk at tilpasse arbejdskraften til forskellige positioner i samfundet. Der skulle dog ikke uddannes flere til de forskellige arbejdsfunktioner end

5 at produktionen kunne opretholde særet dem tekniske stude. Det har også altid været sådant, at samfundets herskende klasse har fået uddannet uddannelsessystemet på en måde, så det var let at få egne børn uddannet på den ønskede uddannelse. Så kunne de gå ind i samfundets magtpositioner.

10 2.2. Disse bekræftes, når kapitalismen som samfundssystem tages som eksempel. Her skal uddannelserne give den kommende arbejdskraft dels en politisk/ideologisk tilpasning til og loyalitet overfor de givne arbejds- og samfundsbetingelser, dels de nødvendige kundskaber med henblik på deltagelse i produktionen.

15 I sin mest ekstreme form møder vi det udenfor det egentlige uddannelsessystem nemlig i de mere eller mindre passive arbejdsuddannelser (f.eks. mesterværk). Omsættelse af uddannelsessystemet vil blive opretholdt udtænkt borgerskab og ikke arbejderbevægelsen over en afværende økonomisk-politisk indflydelse på staten og de offentlige myndigheder, der i stort træk udfører og finansierer uddannelsessystemet. Hvad disse instanser ikke tager sig af overlades især til arbejdsgiverne.

2.3. Den borgerligt dominerede statsmagt er underlagt de økonomiske konjunkturer, der er indbygget i kapitalismen. Samti-

25 dig vil denne statsmagt søge at sikre en økonomisk fordeling, som gør det muligt for det kapitalistiske system at køre videre. Den samme måltætning vil gælde for uddannelsesplanlægningen og for bevillingerne til uddannelsessystemet.

24. På den ene side vil den borgerligt dominerede statsmagt være interesseret i et passende uddannelsesniveau for arbejdskraften. Men på den anden side ønsker denne statsmagt den økonomiske støtte til uddannelsessystemet begrænset, da uddannelseskostningerne af kapitalisterne betragtes som spekulative og nær i krisetider belastende omkostninger.

30 2.5. Men uddannelsessystemet er ikke alene et passiv afspejling af kapitalens krav. Der vil også være påvirket af de ideologiske, politiske og økonomiske kampe, der føres mellem arbejderbevægelsen og borgerskabet.

40 2.6. I uddannelsessystemet er der indbygget udviklingsmekanismer, som bidrager stærkt til en opretholdelse af den herskende klasse vidensmonopol. Den herskende klasse ideal om en boglig og teoretisk viden bevirker, at det er den borgerlige samfundsklasser, værdier og normer, der uddannes. Hermed bliver uddannelsessystemet så afgørende vigtigt og værdifuldt, at mange arbejdere ikke føler sig hjemme. Uddannel-

sesystemet åbner kun alt for få muligheder for udviklingen af en bevidsthed og praksis, der er i overensstemmelse med arbejderklassens behov og interesser. Politiske beslutninger er besluttet af uddannelses fra såkaldte eksperter, der ofte er systemets egne folk - idag står vi på tærsklen til et informationsamfund. Her må den kæmpes mod enhver tendens til, at den herskende klasse søger at udbygge sit vidensmonopol ved at have monopol (præge) på al uddrag og konstruere særlig vigtige data, mens den beherskede klasse kun oplyses til at sortere og anvende de udvalgte informationer. Viden er magt.

2.7. Dels af arbejderbevægelsen har fejlagtigt troet, at uddannelsessystemet kan bruges til at skabe større lighed. Det er en reformistisk tankegang, som de sidste 10 års udvikling tydeligt har demontret.

60 Det mest dominerende resultat af kravene om lighed i og gennem uddannelserne har været endnu stærkere sortering og endnu mere ulighed i løn og socialt indhold i uddannelsen. Men ender ikke samfundet og arbejdslivet ved at ændre forberedelse til det. Ved at ændre samfundet ændrer man også den forberedelse til det, der foregår i uddannelsesinstitutionerne.

70 Vi skal ikke socialisere gennem det uddannelsessystem, men i arbejdet for at bevindere befolkningen om det samfundssystem, vi lever i, kan uddannelsessystemet bruges som en vigtig faktor i en social omvæltning.

3. Det nuværende uddannelsessystem

3.1. Det nuværende uddannelsessystem befinder sig i en alvorlig krise. Modstridningen mellem uddannelsesinstitutioner og den virkelige verden, som de skal uddanne til, bliver mere og mere tydelig. Uddannelsesinstitutioner viser voksende arbejdsløshed. Uddannelsesinstitutioner foretager at forberede til et samfund med lighed og demokrati, mens virkeligheden viser ulighed og klassekamp.

10 Uddannelsesinstitutioner giver et forberedelse til samarbejde i et kapitalistisk samfund, mens det, samfundet i sin nuværende udvikling har brug for, er arbejderens overtagelse af produktionsmidlerne. Uddannelsesinstitutioner søger at uddanne en smidig arbejdskraft med almindelige fagskolekvalifikationer, mens det, der er brug for, er mennesker med almindelige kvalifikationer både som arbejdere og som beslutningstagere. Den kapitalistiske løsning på krisen bygger på tvivn om, at enhver er sin egen lykkes smed. Den socialistiske løsning på krisen bygger på fællesskab, planøkonomi og solidaritet. Uddannelsesinstitutioner kan ikke være her mellem, men vil være påvirket af de kræfter, som virker i retning af det kapitalistiske samfund. Dermed vil mange lærere, studerende og andre

20 beslutningstagere være påvirket af deres bevidsthed om, at den socialistiske løsning er den eneste rigtige. Problemet kan ikke løses, fordi der ikke kan opstå enighed om, hvilke midler der skal vælges i denne konflikt en konflikt som skærpes yderligere gennem besparelser og nedskæringer.

25 3.2. Krisen er også inde i uddannelsessystemerne selv. I 1960'erne og i begyndelsen af 1970'erne lykkedes det at få igangsat en langsom demokrativering af uddannelsessystemet gennem lærerarbejde og en kritisk revision af mange uddannelsens indhold. Kritik blev en arbejderbevægelse, mod-

30 bestemmelse blev formelt indført på alle niveauer. Begreber som samarbejde, selvbestemmelse og demokrati vandt indpas og blev også mange steder i voksende omfang taget alvorligt af elever, studerende og lærere. Glemte vist var der helt uden klare modstridninger mellem f.eks. elevernes ret til medbestemmelse og lærernes ret til at give karakterer, mellem samarbejde og konkurrence, men det var tale om en udvikling, som var i gang, og som nu synes standset af de modforanstaltninger, som

er blevet iværksat som de kapitalistiske svar på kapitalismens krise. Lærere og elever er sat i et dilemma og ved ikke ud eller ind, hvad de forstår med at gå til venstre eller skifte side sig presse mod højre? Tendensen til højredrejningen vil være den sandsynligste, fordi de autoriteter og reaktionære strømninger stadig ligger anført i uddannelsesinstitutionerne.

40 Mængden på uddannelsespladser og lærerarbejde øger konkurrencen og sorteringen i skolen. For mange elever og forældre kommer det til at dreje sig om at erhverve sig adgangsticket til det indkørbare lærerarbejde i form af gode karakterer og høje gennemsnit, snarere end at udforske og opleve hvad tilværelsen, berunder lærerarbejde og samarbejdet består i.

50 I opgangsårer blev kvindernes tilknyttet til at søge ud på arbejdsmarkedet. Men med den nuværende regering og krisetider trues kvindernes mere end nogen sinde til at gå ud på arbejdsmarkedet. I dag er de en meget udsat gruppe og kan ved en forkert valg som en arbejdskraftreserve, som de herskende kan skaffe og valse med. Men kvindernes er udsat for de sidste 10-15 år kærkommet ind på arbejdsmarkedet for at blive. De er dog stadig de

dårligt lønnet og antalmæssigt færrest og kortest uddannelse. Det kan bl.a. en bedre uddannelses råde bod på. Derfor skal der laves ændringer i bl.a. erhvervsuddannelserne, så der kommer langt flere kvinder til i uddannelser og arbejdsforhold, som idag er domineret af mænd. En stor hindring for pigerne vil bl.a. være obligatorisk danstimer på EFG, sikring af praktikpladser til pigerne og gruppevis indarbejdning af kvinder i alle traditionelle mandtjenesteligheder.

3.3. I folkeskolen får lærerne modkandidaterne helt ind på kroppen. På den ene side kræves om at uddanne til konkurrencens barske vilkår og dermed til en uendevise i færdigheder og færdigheder og på den anden side et behov hos børnene for at være sammen med voksne under ansigt, venlige og trygge forhold og samfundets behov for alsidige og skabende mennesker. På den ene side individualisme og kynisme og miljøet er sig selv-orienteret mentalitet, og på den anden side fællesskab, omsorg for hinanden og solidaritet. I hver klasse er der børn af forældre i gode stillinger og af forældre, som er arbejdsløse eller på barskindsbæring. I hver klasse vil fremtidens arbejdere og arbejdsledede befinde sig, og i hver klasse skal lærerne tage konsekvenser af denne situation, om de vil det.

Lærerne har gennem de sidste årtier vist vilje til at ændre på arbejdsformer, at slå fag sammen og lene skolen med samfundet. Dette arbejde har været vanskeliggjort af skolens tungvægende traditioner, men man synes det at blive yderligere vanskeliggjort af de reaktioner, som krisen har sat i gang. Truelsen om arbejdsløshed skaber frygt hos forældrene på egne vegne og på deres børns vegne og hos lærerne. Frygt kan føre til kendsgjorte løsninger, til isolering og tilbagevending, dvs. til alt hvad der efter og ikke er brug for i en krise som den nuværende.

Et stigende antal unge bliver desillusionerede mht. skolearbejde, hvilket påvirker, alle det alligevel ikke føler sig søgt og har til lidt med iværksætternes krav at gøre? Der bliver stærkt og stærkt forskel mellem vinderne og taberne i uddannelserne. Mange elever går fra nedlagt til nedlagt og nedlæggelsesfølelsen bliver til ligegyldighed eller aggressioner. Mange lærere er frustrerede og fanger i et dilemma: på den ene side vil de gerne hjælpe de elever der kæmper med deres fremtidsløst og håb, men sat i en større målestok ager de bare problemet ved at hjælpe og ansøge deres elever.

3.4. For SF at se er problemerne grundlæggende et resultat af uddannelsens struktur og indhold. Skolen er stadig en normeringskølle, og prøvetsystemet fremtænder det individuelle konkurrencens på bekostning af samarbejdet mellem eleverne. Således ligger en fælg kin til en senere elevens. De få praktiske fag er isolerede fra den øvrige indlæring. Eleverne har ringe ind-

flydelse på skolehverdagen osv. Lærernes arbejdsituation er meget vanskelig. Samarbejdet skole, elever og forældre har svært ved at fungere.

3.5. Det dårlige elevtil i folkeskole fører til håndhævede nedskæringer og fyringer i en tid med arbejdsløshed. Selv jernskolemand er blevet fyret. Det giver usikkerhed og styrtfald, samt isolering og tvivler til indflydelse. Og det sker i en krise-tid, hvor flere og flere erkender nødvendigheden af, at der i Danmark er behov for et højt uddannelsesniveau.

3.6. Selvom der er en del steder eksperimenteret med nye samarbejdsformer er gymnaset stærkt pga. fagopdelingen og arbejdsformen generelt forældet. Den voksende stigning i tillægget af elever med helt andre forudsætninger end dem, gymnaset tager sit udgangspunkt i, og er et akut reformbehov. For HF er problemerne omtrent de samme, og både gymnaset og HF præges af ungdomsarbejdsløshed og det forsvarede konkurrencens, som udgangspunktet til de videre uddannelser har udløst.

3.7. Situationen for de faglige uddannelser er i det mindste end dårlig. De erhvervsfaglige grunduddannelser (EFG) må være i af sine tænder af angreb på grund af arbejdsløshed og udbud. Desuden må en stor del af eleverne forlade uddannelsen efter bacheloret, fordi de ikke kan skaffe sig praktikplads. Endelig forlader en del uddannelsen af andre grunde, f.eks. for at skifte til en traditionel læreplads, eller simpelthen af økonomiske grunde. Af de elever, der forlader uddannelsen inden afslutningen, er en klar overvæg af elever fra afsluttede arbejdsforhold og ca. dobbelt så mange piger som drenge.

Tre vilde er afgørende for at EFG ikke kan fange tilfældigtstående nemlig 1. at man har færdig løn i basisset, 2. at man stadig oprettholder masterlærere og 3. at praktikpladsbuddet er helt afhængigt af arbejdsgiverens faguddannelsesforhold. Før man får gjort op med disse vilkår og det vil sige med private arbejdsgiveres vil til at skabe og vælge med de unge uddannelsesmuligheder, som det passer dem, får vi ikke skabt en tilfældigtstående ungdomsuddannelsesituation. Og på det indholdsmæssige er arbejdsgiverens indflydelse alt for dominerende.

3.8. Uddannelsen af lærere på seminarierne er isoleret fra samfundslivet og fra det daglige liv i skolen. Forbindelsen mellem lærelisten og videregående af skolen er løs, og teorier og forskningsresultater om sammenhængen mellem lærerens skole-systemets krav generelt stiller elever fra arbejderklassen ringere end andre, glømske. Praktikperioderne er ikke i tilstrækkelig grad integreret i resten af uddannelsingen, og de er ligesom den øvrige uddanningsopgaver i udbud. Generelt er det SF's opfattelse, at seminarierne i alt for ringe grad gør de kommende

lærere i stand til at medvirke til de nødvendige ændringer i folkeskolen.

3.9. De videregående uddannelser har i lang tid kunnet berolige en vis selvstændighed, men der er sket betydelige stramminger. 105 I de kortere videregående uddannelser sker der en øget erobring og disciplinering. Tilsvarende gennemføres der adgangsbegrænsning, politisk regering af de studerende og kontraktforhold i samarbejde med private firmaer. Styrelsesloven strammes, og de kritiske studier søges kvalt gennem nedskæringer og adgangsbegrænsning.

3.10. Uddannelsessystemets vel nok største problem er, at vi har en gruppe på over tyve procent, der ikke får nogen uddannelse udover folkeskolen. Mange går direkte ud i ungdomsarbejdsløshed. Samfundet giver socialhjælp medens de unge bliver i en situation, der giver alle betingelser for en dårlig start på livet i stedet for at tilbyde dem en meningsfuld uddannelse og en uddannelsesbetalt, de kan leve af.

3.11. Disse ting følger også Danmarks voksende uddannelsesproblemer. Over halvdel af befolkningen har ikke fået mere end 170 7 års uddannelse. Alligevel må man ikke videregående sig med dem man er arbejdsløse og modtager underernæring.

3.12. Overfor er svært en række indholdsmæssige og strukturelle ændringer i uddannelsessystemet, der har ført forringelser med sig. Den meget dårlige økonomiske støtte til de uddannelsessøgende har ikke gjort situationen bedre, idet den giver en skærpet rekruttering til uddannelsen, forøget økonomisk, disciplinering og dermed mindre kritisk arbejde. Den nødvendige og videregående er meget urimeligt fordel. Den kommer stort set kun dem til gode, der allerede har uddannelse. Det sker på trods af, at en yderligere demokratisering af samfundet kræver yderligere almen uddannelse af store dele af befolkningen. Og dette er især påkrævet, når samfundet er under stærk forandring, som det danske er idag.

3.13. Alle disse forhold må der laves om på. Socialistisk Folkeparti vil arbejde på uddannelsesreformer, i skolen, i folketing og kommunalt styre, i elevråd, studenterforeninger og fagbevægelse for at skabe opbakning bag progressive reformer. Inndrivelse af konkurrencens, selvrens og beroligende. For øget projektorientering, elevernes aktive inddragelse i undervisningen og ligestilling og sammenhæng mellem praktik og teoretisk arbejde.

3.14. De eksisterende læreplaner/undervisningsmaterialer er overvejende bergerlig indoktrinering. Denne ændring må medarbejdes bl.a., ved at styrke arbejdet med at fremstille og formulere undervisningsmateriale med socialistisk indhold.

4. Målsætning

Uddannelsessystemet består af den grundlæggende uddannelse, faglige uddannelser, videregående uddannelser og voksende uddannelser, herunder betalt fritid til uddannelse.

Det er SF's mål at uddannelsessystemet ændres, så uddannelses-

5 målsætning kan:

4.1. være med til at skabe større lighed ved at nedbringe sociale, køns- og aldersmæssige og geografiske skævheder i fordelingen af uddannelse og nedbringe skellet mellem en teoretisk og praktisk uddannelse, læse og løse problemer på.

4.2. gøre det muligt for de svage og de svage at få adgang til de mest forskellige rekrutterings- og uddannelsesforhold fra dem.

4.3. gøre det muligt for den voksende befolkning ønsker mere uddannelse, men kan ikke skaffe sig økonomiske muligheder for det.

4.4. gøre det muligt for de svage og de svage at få adgang til de mest forskellige rekrutterings- og uddannelsesforhold fra dem.

4.5. gøre det muligt for de svage og de svage at få adgang til de mest forskellige rekrutterings- og uddannelsesforhold fra dem.

4.6. gøre det muligt for de svage og de svage at få adgang til de mest forskellige rekrutterings- og uddannelsesforhold fra dem.

4.7. gøre det muligt for de svage og de svage at få adgang til de mest forskellige rekrutterings- og uddannelsesforhold fra dem.

4.8. gøre det muligt for de svage og de svage at få adgang til de mest forskellige rekrutterings- og uddannelsesforhold fra dem.

4.9. gøre det muligt for de svage og de svage at få adgang til de mest forskellige rekrutterings- og uddannelsesforhold fra dem.

4.10. gøre det muligt for de svage og de svage at få adgang til de mest forskellige rekrutterings- og uddannelsesforhold fra dem.

4.11. gøre det muligt for de svage og de svage at få adgang til de mest forskellige rekrutterings- og uddannelsesforhold fra dem.

4.12. gøre det muligt for de svage og de svage at få adgang til de mest forskellige rekrutterings- og uddannelsesforhold fra dem.

4.13. gøre det muligt for de svage og de svage at få adgang til de mest forskellige rekrutterings- og uddannelsesforhold fra dem.

4.14. gøre det muligt for de svage og de svage at få adgang til de mest forskellige rekrutterings- og uddannelsesforhold fra dem.

4.15. gøre det muligt for de svage og de svage at få adgang til de mest forskellige rekrutterings- og uddannelsesforhold fra dem.

4.16. gøre det muligt for de svage og de svage at få adgang til de mest forskellige rekrutterings- og uddannelsesforhold fra dem.

4.17. gøre det muligt for de svage og de svage at få adgang til de mest forskellige rekrutterings- og uddannelsesforhold fra dem.

4.18. gøre det muligt for de svage og de svage at få adgang til de mest forskellige rekrutterings- og uddannelsesforhold fra dem.

4.19. gøre det muligt for de svage og de svage at få adgang til de mest forskellige rekrutterings- og uddannelsesforhold fra dem.

4.20. gøre det muligt for de svage og de svage at få adgang til de mest forskellige rekrutterings- og uddannelsesforhold fra dem.

4.21. gøre det muligt for de svage og de svage at få adgang til de mest forskellige rekrutterings- og uddannelsesforhold fra dem.

4.22. gøre det muligt for de svage og de svage at få adgang til de mest forskellige rekrutterings- og uddannelsesforhold fra dem.

4.23. gøre det muligt for de svage og de svage at få adgang til de mest forskellige rekrutterings- og uddannelsesforhold fra dem.

4.24. gøre det muligt for de svage og de svage at få adgang til de mest forskellige rekrutterings- og uddannelsesforhold fra dem.

5. GRUNDUDDANNELSEN

5.1. Før skolen

5.1.1.

- Børn i et kapitalistisk samfund er præget af uligheder. Jo mindre et barn er, des mere sårbart er det. Børn bør have valg sine forældre, og det er stadig forældres leveår, der bestemmer barnets fremtidsmuligheder. Politik må vise på, at vore samfundformer i de sidste 10-15 år har ændret sig radikalt. Mange har fundet sammen i kollektiver og boligforeninger, men det almindelige er stadig den meget lille familie eller en forsvundet sørgen med et eller to børn. Generelt orienterer børn sig i børnegrupper. Det er også godt men ikke nok. Samværet i børnegrupper kan ikke erstattes voksenkontakt. Derfor er det vigtigt, at vi skaber steder for børn, hvor de udvikles og lærer i forbindelse med mennesker i alle aldre. En ydeligere grundlov for at skabe sådanne steder er, at fremtidens teknologiske truer med at isolere det enkelte barn i løgn med maskinerne.
- 15 Det er en væsentlig politisk opgave, at give alle børn de bedste opkøbsvilkår blandt andre mennesker. Dette skal ikke kun gælde på det uddannelsesmæssige område. Voksne dagligt skal forenes blandt andet gennem væsentlig nedlagt daglig arbejdstid. Det vil forene livsvilserne i dagliglivet for både voksne og børn. Børn i dag vil være i voksenkontakt, og voksne har også brug for kontakt med børn.

5.1.2.

- Nedgangen i børnetallet er markant. År 2000 er Danmark -de verdens land-. Ud fra forskellige metoder vælger mange unge ikke at få børn. Det er et signal på, at noget er galt. Derfor gælder det som nødvendigt, at vi i vort politiske liv vælger at give vore børn de bedste levevilkår i en stadig udvikling med nærmiljøet.
- 25 Vi skal ikke bruge det såkaldte børnetal til at nedlægge institutioner, og dermed gøre samværet og opdragelsen til noget privat, men til at danne nye samfundsmæssige institutioner. Her skal kontakten til nærmiljøet indtages og udbygges i foreningsarbejde. Det skal også være barnehaver for både mænd og kvinder og tilbud om daginstitutioner for alle børn.

5.1.3.

- 35 Vuggestuer og børnehaver er betydningsfulde. De skal med udgangspunkt i børnenes personlige og kollektive erfaringer og i nær samarbejde med deres hjem støtte børnenes udvikling og erfarer det som en større fortælle for deres egen situation. De skal støtte udviklingen af børnenes evne til at gribe ind i og forandre deres omgivelser til gavn for sig selv og andre. Arbejdet skal tilrettelægges med hensyntagen til hver enkelts forudsætninger, men således, at det støtter udviklingen i retning af fællesskab og gensidig ansvarshæftelse. Disse institutioner skal i lighed med Folkekollektivet være gratis.

5.1.4.

- 45 0-6 års alderen er den periode, hvor de grundlæggende træk i børns personlighed dannes. For at daginstitutioner kan opfylde deres pædagogiske opgave, må de have personale, der er uddannet til at bidrage aktivt til børnenes individuelle og kollektive udvikling samt til at tage initiativer til fællesskabet mellem børn og voksne i lokalsamfundet.
- 50 Af hensyn til børnenes oplevelse af sammenhæng og kontinuitet må der skabes ordentlige muligheder for et nært samarbejde mellem børnehaver, daginstitutioner og lærere i skolens yngste klasser. Der må skabes økonomisk mulighed for, at pædagoger og lærere kan udvikle et forvaltet samarbejde med møder og gensidige besøgsvinger.

5.1.5.

- 60 I erkendelse af, at skolen er en ny verden for børnene, bør der køstes særlig opmærksomhed til, under hvilke vilkår børnenes skolegang starter. Barnehaverklasserne kan være en vej til at lette skolens start, men man skal ikke emmekke sig fast på denne løsning. I et fremtidigt mere åbent og fleksibelt skolesystem må der være et nært samarbejde mellem lærere, aldersgrupper, barnehaver, fritidshjem og skoler, evt. i form af en geografisk tilknytning med mulighed for brug af fælles faciliteter. Vi kunne også forestille os en nedbrydning af skolerne mellem skole og daginstitutioner for de yngre børns vedkommende f.eks. i form af huse til de 3-4 åriges med varierende pædagogiske aktiviteter på over 6 år. Ligesom skoler kan udvikle sig til kulturcentre, værksteder, hvor der både er undervisning og fritidsaktiviteter.

5.2. Den 12-årige grunduddannelse

5.2.1.

- Den 12-årige grundlæggende uddannelse starter efter barnehaven. Den forbereder børn og unge til demokrati og kulturel medlevende i efterfølgende uddannelse, i familie, arbejdsliv og samfund. Samfundet skal tilbyde alle elever 12 års undervisning. Eleverne skal have gennemført de 12 års undervisning inden faglig eller videregående uddannelse kan påbegyndes.

- NOTE: Der er i udvalgte fagende uenighed. Et flertal (Paul Jørgensen, Finn Høld, Anni Sührer, Lars Engborg, Aase Brednæs og Preben Hansen) mener, at de 12 år skal gennemføres sammenhængende og at eleverne i 10.-12. skoleår skal deltage i undervisningsaktiviteter svarende til arbejdstiden på arbejds-

markedet. Et mindretal (Mette Nordentoft) mener, at eleverne skal have ret til at afbryde forløbet efter 9. skoleår. Derved bliver det for nogle få unge illusorisk at håndhæve en elevpligt til senere deltagelse i undervisning, som svarer til 10.-12. skoleår.

I de første 9 år er grunduddannelsen en enkeltstående uden opdeling af eleverne men med foretaget anvendelse af ressourcer for eleverne med særlige vanskeligheder.

20 5.2.2. 10.-12. skoleår tilrettelægges i høj grad ud fra elevernes selvforvaltning, individuelt og i den gruppe de tilhører, idet der i så vidt muligt grad lægges vægt på, at eleverne selv lærer at tage ansvar for deres egen læring og udvikling, alene og i samarbejde med andre. Således overlades det i vidt udstrækning til eleverne selv under personlig vejledning og gruppeledelse at finde frem til og eventuelt evaluere den undervisning, der er bedst for dem hver især. Eleverne tilhører en gruppe af jævnaldrende (klasse) på deres tidligere skole eller på et nyt sted, hvor de modtager almen undervisning et begrænset antal timer, og vejledning, individuelt og i grupper. I den øvrige undervisningstid opbygger de de undervisningsforløb på deres tidligere skole, på andre skoler eller andre steder i lokalsamfundet, som de finder nødvendige for deres udvikling og interesse. Herved får de en særlig mulighed for at prøve og eksperimentere med sig selv i forskellige sammenhænge og mulighed for at læse sammen med andre aldersgrupper.

25 40 Elever modtager i 10.-12. undervisningsår lebende vejledning, personligt og i sin gruppe af jævnaldrende, hvor erfaringer og problemer bearbejdes og hvor der arbejdes videre med det almen undervisningsindhold fra de 9 første uddannelsesår. Eleverne har således en fællesundervisningstid på 10.-12. skoleår i en 9-årig embedsskole og fortsat i 10.-12. skoleår brugt en tredjedel af tiden på en undervisning, der er almen og har fælles indhold fra skole til skole. Den øvrige undervisning, valgundervisningen, som eleverne deltager i i 10.-12. skoleår, kan desuden variere betydeligt fra elev til elev, da eleverne med lærervejledning kan vælge meget forskellige undervisningsmetoder. Fællesundervisningen og valgundervisningen udgør således grunduddannelsen.

30 50 Fællesundervisningen foregår ved grundskoler, der kan være kommunale skoler, der underviser i 10.-12. skoleår. Disse skoler skal udvælge kommunale ressourcer så de kan tilbyde valgundervisning. Endvidere kan andre skoleformer komme på tale.

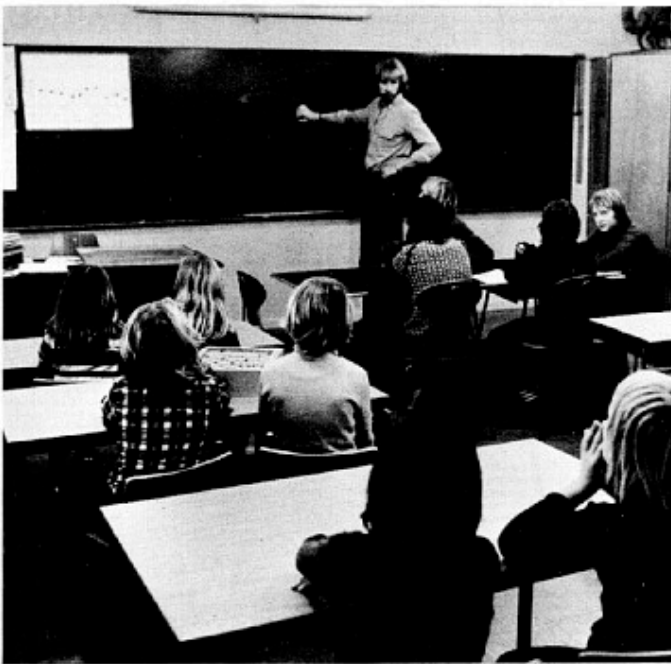
35 45 Indholdet i den almen undervisning (eller også kaldet den undervisning der er fælles fra 1. til 12. klasse) tilrettelægges i hele skoleforløbet efter samme principper, men under hensyntagen til elevernes større modenhed og erfaringsgrundlag. Principperne for fællesundervisningen fremgår i de følgende afsnit (5.2.3, 5.2.17, incl.). Eleverne skal således altid være riksstyret (svarende til en grundskole og klasse), (gruppe af jævnaldrende), hvor de skal modtage den almen fællesundervisning. Hvis eleverne vil, kan de skoles vælge at afbryde undervisning i alle 12 år så de gennemfører på samme skole. Men efter 9. klasse kan de også vælge og grundskole (og klasse). Og de kan bestemme, at al anden undervisning udover den almen i klasse skal gennemføres på et eller flere andre uddannelsessteder. For at disse valgmuligheder skal være reelle skal der bygges flere ungdomsboliger og oprettes flere kontaktpunkter ved grundskolerne, således at unge både kan flytte hjemmefra og så flytte uddannelsesinstitution. Endvidere skal det være lettere med samme bolig at skifte uddannelsessted, hvis de unge ønsker det.

40 55 Den 12-årige grunduddannelse giver adgang til alle efterfølgende uddannelser. I 10.-12. skoleår skal eleverne dagligt deltage i undervisningsmæssige aktiviteter svarende til arbejdstiden på arbejdsmarkedet. Således vil skolen være lekstift.

60 65 Indførelse af hele grunduddannelsen skal være adgang til et betydeligt forøget og udviklingsarbejde, da dette er et vigtigt middel til at løse vore grunduddannelsens og gøre den levende og mangfoldig.

70 75 5.2.3. Grunduddannelsens system af principper og målstrukturer, der er angivet for uddannelsessystemet som helhed.

80 85 Gennem sin opbygning, sine rammer og sit indhold og sammenhæng i den skal grunduddannelsen medvirke til at skabe ligestilling mellem eleverne. Den skal medvirke til at nedbryde fordomme m.h.t. køn og sæt og erhver. Den skal udvikle kritisk bevidsthed om omgivelserne, så eleverne bliver i stand til at forstå og forme deres egen situation som voksne. Den skal opdrage til medfølelse, demokrati og selvforvaltning som et led i opdragelsen til et socialistisk samfund. Den skal fremme elevernes fælles handling og solidaritet og bevare og udvikle deres fantasi og selvstændige udtryksformer. Den skal udvikle deres vilkårlige af de globale sammenhænge og medvirke til ledelsen af ligestyret mellem køn, befolkningsgrupper og forskellige uddannelses- og beskæftigelsesforhold.

2.2.4 Fællesundervisningen følger de ovennævnte mål ved at organisere undervisningen i helheder og ved at tage udgangspunkt i elevernes egne oplevelser og erfaringer med sammenhænge i deres omverden.

100 Efterhånden i forløbet af fællesundervisningen leder eleverne frem til indsigt i, at det er hensigtsmæssigt både at skilne emnet og kombinere forskellige fagområders og fagsindgangs- og synsvinkler.

205 Fagene er hjælpemidler i elevernes udvikling, da de giver eleverne redskaber til arbejde med og strukturer at tænke i. Undervisningen skal så vidt muligt tage sit udgangspunkt i praktiske opgaver og den virkelighed eleverne står i uden for skolen, når de skal løse opgaver. Således skal de konkrete oplevelser så vidt muligt kunne udgangspunkt for undersøgelse, vurdering og handling, herunder nye undervisningsforløb.

2.2.5 Eleverne skal opøves i at undersøge et problem eller et emne på egen hånd og i samarbejde med andre. Det er vigtigt, at de lærer at stille spørgsmål og formulere problemer på et måde, så der 115 kan arbejdes videre. De skal lære at indsamle, sortere og analysere informationer om deres omverden, og de skal lære at drage slutninger samt at søge nye indsigter i handling. De skal lære at afpasse deres tankning efter arten af problemet og erfaringen. I forbindelse med bearbejdelsen af informationer skal de 120 lære at anvende beregninger. De skal stifte bekendtskab med de hjælpemidler, der kan bruges i anvendelse til bearbejdelsen af store datamængder og lære at vurdere disse hjælpemidlers muligheder og begrænsninger. De skal få indsigt i, at der anvendes forskellige metoder inden for forskellige fag og arbejdsområder.

2.2.6 I den sproglige behandling af problemer og emner skal det sikres, at eleverne opøves i at formulere sig skriftligt og mundtligt omkring deres erfaringer og tanker. De skal lære at udtrykke deres indsigter i forskellige sammenhænge. Det skal 130 blive klart for dem, hvordan sproget bruges som kommunikationsmiddel, også hvorledes det kan bruges til at skjule sammenhænge, undertrykke og fastlåse situationer.

Eleverne skal begribe og beherske de kommunikationsformer, der eksisterer ved siden af det verbale sprog f.eks. ved hjælp af 135 matematik, billedmæssige eller kropslige symboler.

De skal have indsigt i danske kulturer og litterære sammenhænge i fortid og nutid. De skal kende til, hvad man traditionelt har forstået ved dansk folkekultur, altså bestemte klassers kulturelle og intellektuelle produkter. Desuden skal de 140 kende til dansk kulturs bredere forstand, nemlig som den måde, hvorpå klasser, grupper og enkeltpersoner bearbejder deres sociale, ideologiske og materielle livsvilkår.

Eleverne skal lære at forstå og udtrykke sig på engelsk, og de skal have et grundlæggende grundlag i et andet fremmedsprog. 145 Fremmedsprogundervisningen skal knyttes sammen med de samfundsmæssige, kulturelle og historiske forhold i hjemlandet.

2.2.7 Der skal lægges vægt på at bevare og stimulere elevernes evne til at være skabende og give personligt udtryk for oplevelser, 150 forestillinger og følelser sprogligt, visuelt og kropsligt. Derfor skal fællesundervisningen tilbyde udfoldelsesmuligheder og redskaber inden for mange forskellige udtryksformer og medier. Eleverne skal have kendskab til inderskyt og kunstnerisk produktion (filmteater, musik osv.) De skal lære, at det fædes forskellige 155 samt vurderingskriterier og derved sættes i stand til at vurdere og foreslå de mange påvirkninger af kommerciel og underholdende art, som de udsættes for i deres hverdag. Påvirkingen fra massemedierne tages op til kritisk vurdering i lyset af egne og fælles produktioner, og lysen til at kunne og vilke selv 160 stimulere gennem egenproduktion som modvægt til et passivt forbrug af kommercielle produkter. Elevers/klassemes egne medieproduktioner skal bl.a. være en forberedelse til brugen af de former for alternative medier, som står til rådighed i samfundet (blindvektorer, alternativtavis, lokalradioer m.m.)

2.2.8 Grundlaget for menneskets udvikling og virksomhed er arbejdet. Gennem hele fællesundervisningen skal der arbejdes med 165 praktiske, manuelle opgaver, som led i forståelsen af samfundet. Eleverne skal lære at organisere og styre deres egen produktion alene og i fællesskab med andre ved at deltage i produktionsprocessen fra den første planlægning, indtil de kan anvende 170 produktet i en meningsfuld sammenhæng. Gennem det manuelle arbejde skal eleverne få kendskab til håndtering af alle de gængse materialer og deres egenskaber og anvendelse, kendskab til konstruktionsprincipper og til typiske sammenføjningsmetoder, til mangers og løfteteknikker, til modlæsning, opbevaring og konserveringsmetoder, til rengøring, dyrkningsmetoder, passing af dyr m.m.m.

Produktionserfaringerne skal opnås gennem arbejdet i skolen og f.eks. på lokale, offentlige produktionsarksteder, hvor 175 voksne, børn og unge arbejder sammen, og ved udstationering i praktik og ved besøg på lokale arbejdspladser. Arbejde på produktionsarksteder og udstationering i praktik finder sted i perioder gennem alle skoleår, udstationering på arbejdspladser dog fortrinvis i de ældre klasser.

På de lokale produktionsarksteder, hvor også voksne arbejder, kan fremme sig til fælles brug i næringslivet eller i offentlige institutioner. Der kan også være tale om større produktioner eller udviklingsarbejder, som eleverne deltager i. 180 Hjemme på grundskolen kan det praktiske arbejde bestå i rengøring, underparatører, mindre bygningsskemaer, energiforsøg, modlæsning og kantinedrift, hvedeyrking, fremstilling af undervisningsmateriale o.s.

Praktik og virksomhedsbesøg tilrettelægges i samarbejde med 185 lige produktionsarksteder tilhørende i samarbejde med ar-

bejdere fra lokalsamfundet, som også indtræder som med- 190 lærere.

2.2.9 De erfaringer eleverne gør sig sikre, at de erhverver sig en 195 almen viden om verdens naturvidenskabelige grundlag. De skal have kendskab til den nye informationsvidenskab og bioteknologi som nye elementer i menneskets naturbehov. De 200 skal lære at vurdere teknologiens muligheder og begrænsninger ud fra en forståelse af, hvordan mennesket og de samfundsmæssige sammenhænge, som det er en del af, indgår i et samspil med naturen. De skal kende til betydningen af indgreb i de økologiske kredsløb.

Naturvidenskabelige love, metoder og begrebsstrukturer søges 205 knyttet tæt sammen med elevernes teoriske og praktiske aktiviteter. Eleverne skal også forståelse for grundvilkårene for den samfundsmæssige produktion og den tekniske udvikling. Eleverne skal indføres i den bioteknologiske samfundsarbejds- 210 vilkår. De skal kende til de betydningsfulde problemer og muligheder.

Undervisningsmidlerne heri skal ikke indskrænke sig til lærebøger, aktuelt mediemateriale, bibliotek- og databasemateriale, men omfatte gæstelofter fra og besøg på højteknologiske 215 virksomheder. De skal kunne sætte de nye produktionsmidler i forbindelse med demokratiske muligheder på arbejdspladserne.

2.2.10 Eleverne skal opnå en forståelse for, hvilke mekanismer der be- 220 stemmer og har bestemt samfundets udvikling, og hvilken rolle produktionsforhold, klasser, økonomi, handel, teknik, videnskab, politik og kunst spiller i denne forbindelse. De skal kende til de faktorer, der fører til udbytning, konflikter og krig, og 225 også forståelse for mennesket som et biologisk og socialt væsen og for relationen mellem menneske og miljø. De skal også forståelse for, at forandringerne i samfundet er en konsekvens mellem mennesker, miljø og produktionsforhold.

2.2.11 Eleverne skal lære, at de selv og alle mennesker har gennemlebet 230 og til stadighed gennemlever en psykologisk og social udvikling. De skal lære om det dialektiske samspil mellem det enkelte menneske og de samfundsmæssige sammenhænge, der indgår i, så de kan deltage i alle former for sociale samspil med en viden om deres handlemuligheder. Eleverne skal lære om 235 vigtigheden af deres egne og andres fysiske og psykiske udfoldelsesmuligheder. Lægsøvelser skal indeholde træning i personlig kropsholdning og følelsesudtryk over for kroppens naturlige reaktioner. Lært og sporet indgår som leg og kropslig udfoldelse, og eleverne skal trænes i at genoprette den 240 udstrykkelige, der ligger i den kommercielle udnyttelse af

spørens konkurrencemæssige og underholdende aspekter. 245 Eleverne skal vænnes til omsorg for og beskyttelse af naturen, og særlig til mennesker, der af forskellige grunde er dårligere stillet end de selv. De skal have gode muligheder for at gøre 250 erfaringer med at være sammen med alle aldersklasser.

Ved siden af udstationering på arbejdspladser kan der være tale om social praktik i børnehaver, plejehjem, boligkøkkener, 255 rådhus, og de kan følge udførelse i offentlige institutioner m.v.

250 Små og store elever kan arbejde sammen om mange emner, og således og personligt fra lokalsamfundet indtræder i skolens hverdag.

De erfaringer, eleverne således får, skal sammen med forståelsen for menneskets udvikling og reaktionsmøder danne grundlaget for oplevelsen til samfundet og forskelligheden.

2.2.12 Ved siden af undervisningen med dens mangarbede tilbud om 255 at gøre og bearbejde erfaringer knyttes den enkelte elev og elevens hjem til skolen gennem en personlig omsorg og vejledning rettet mod den enkelte.

260 Denne individuelle hensyntagen og opfølgning af den enkelte udvikling skal sikre mod, at eleven bliver et nummer i den større helhed. Den skal hjælpe eleven frem mod en selvstændig stillingsindsigt i valgmuligheder, og med at forstå sin egen udvikling og sine egne reaktioner. Der skal være god mulighed for eleven 265 til at søge personlig vejledning hos voksne og kammerater og få de oplysninger og den støtte, udviklingsniveauet lige netop har brug for. Derfor skal lærerne have god tid til personlig kontakt med den enkelte elev og hjemmet.

2.2.13 I hele forløbet af fællesundervisningen skal eleverne sikres en 270 grundig orientering og vejledning om arbejdsområder, undervisningsforløb og uddannelser. Denne vejledning skal bl.a. sigte mod at udbygge skelbet mellem køn og seksualitet i elevernes i uddannelser og erhverv.

I 10.-12. uddannelsesår bliver den personlige vejledning og den 275 orientering der foregår i elevens gruppe af jævnaldrende af særlig afgørende betydning, fordi eleven nu får mulighed for selv at sammensætte dele af sin undervisning på værts af institutioner og aldersgrupper. Denne tilbed kræver, at eleven er grundig orienteret om de mange muligheder der foreligger på skolen, i 280 lokalsamfundet og på skoler i andre egne af landet.

Gennem vejledningen, individuelt og i gruppen (klassen), får 285 eleven hjælp til at forstå sig selv og sin udvikling og bearbejde og udvikle sine erfaringer og interesser. Det tilstræbes, at de forskellige institutioner, der tilbyder undervisning bl.a. til de 16-18 290 årige, afholder kortvarige vejlednings- eller orienteringskurser, hvor de unge kan stifte nærmere bekendtskab med undervisningsforholdene.

- 5.2.14. Hvert enkelt grundskole-deles op i mindre afsnit. Til hvert afsnit klynges en gruppe lærere, der sammen med eleverne, forældre og valgte repræsentanter fra lokalsamfundet er selvstændige b.l.a. hvad angår fagplan, økonomi og pædagogisk samarbejde inden for og udenfor skolen. Lærergruppen vil være af en sådan sammensætning, at et nært samarbejde er muligt, idet skolerne inden for alle fagområder er repræsenteret. Klassen og klasselederen fastholdes som elevens hovedkontakt gennem skoleåret, men inden for de mindre afsnit må der i videst muligt omfang læses emner og opgaver, der betragtes som samarbejdsbløde med parallelklasser og/eller ældre og yngre klasser, samt med beboere i lokalsamfundet.
- 5.2.15. Fælles aktiviteter fastlægges rammerne for grundskolerne og sikrer et fælles skolemiljø minimum vedrørende undervisning i f.eks. rammerne for undervisningstiden, forholdet mellem elevtid og lærertid etc.
- 5.2.16. Undervisningsministeriet udvider vejledende undervisningsplaner for fællesundervisningen. De kommunale myndigheder normerer levestandarder, fritidsinteresser, skolebygget, stiller driftsmidler til rådighed og fastlægger undervisningstiden m.m. På den enkelte skole afgør de ansatte, elever, forældre og repræsentanter for skolens lokale miljø, hvordan rammerne skal udformes. Skoleinspektøren vælges af de personer, der til dagligt har med skolen at gøre, og ansættes for en årlig periode med mulighed for genansættelse for en periode.
- 5.2.18. Grundskolens nærmeste omgivelser i form af beboere, institutioner og arbejdspladser inddrages i vid udstrækning i skolens

314. hændelse. Repræsentanter for beboere og grænselærere, det lokale foreningsliv og arbejds- og virksomhedsledere fra lokalsamfundet tager sammen med forældre, lærere og elever del i relevante projekter og i skolens hverdag.
320. Det udnyttes at åbne skolen for den lokale befolkning, så der bliver rummeligt, at børn, unge og voksne fra lokalsamfundet har deres gang på skolen, også efter den almindelige skoletids ophør.
- 5.2.17. Når rammerne er lagt i store træk, tilrettelægges og gennemføres undervisningen i samarbejde mellem elever og lærere, idet der gennemføres en løbende vurdering af arbejdet, elevforholdene og undervisningens planlægning.
325. Der lægges op til, at repræsentanter fra lokalsamfundet kan overvære fremtællinger og afslutninger af emner og deltage i diskussionen af arbejdet.
330. Der er ingen eksterne prøver eller eksaminer i grundskolerne. Hvert emne, der tages op, vurderes løbende i samarbejde mellem lærere og elever, og det afsluttes med en vurdering af forløb og resultat ud fra de mål, gruppen eller klassen har sat sig. Den enkelte elevs indsats og resultater behandles også i den løbende, daglige feedback, og indgår i den individuelle kontakt med og vejledning af eleven.
335. 5.2.18. I 10.-12. skoleår deltager eleven i almen undervisning og valgundervisning. Udover den almen undervisning i gruppen af jævnaldrende (klassen) på den valgte grundskole kan eleven selv sammensætte sin undervisning ud fra valgundervisningsmuligheder på egen grundskole eller arbejdsplads eller på undervisningssteder som: musikskoler, erhvervsuddannende kurser, oplysningsforbund m.m.

345. Devalen kan eleverne følge praktik på arbejdspladser og ophold på en produktionshøjskole i det omfang, der skæmmes at indgå undervisning i opholdet. Endvidere kan eleverne følge en kortere socialpraktik.
350. Et særligt afsnit kortere udførselsophold, der forberedes og følges op ved hjemkomsten, kan godkendes af klasselederen som en del af den undervisningsaktivitet, som eleverne skal deltage i det 10.-12. skoleår. På samme måde kan der indlægges et projekt på 3-4 måneder, hvor eleverne dels kommer udført skolen og dels har forskellig praktisk opgaveløsning (arbejde) i en uddannelsesaktivitet sammenheng.
355. Økonomisk tilskud til rejser og ophold skal ikke de lange muligheder for i kortere eller længere tid at modtage undervisning og evt. tilhøre en undervisningsgruppe længere væk fra hjemmet. Eleven er hele tiden tilknyttet en gruppe af jævnaldrende og en personlig vejleder, der løbende godkender elevens valg. Tyveårstilfælde afgøres af skolekommissionen i elevens hjemkommune.
360. 5.2.19. Der afsluttes ikke med prøver eller eksaminer. Ved afslutningen af den 12-årige grunduddannelse udrubes en beskrivelse af den undervisning den enkelte elev har deltaget i. Eleven fører i 10.-12. undervisningsår en studiebog, som dokumenterer hvilken undervisning han eller hun har deltaget i. Der kan ikke kræves særlig kompetence, som giver forudsætning til videregående eller faglige uddannelser eller til skoler eller kurser, som særlig eftertrængte. Der, nødvendig udvalgte skal altid ske ved lodtrækning mellem ansøger.
365. Eleverne vælges om de særlige krav som bestemte uddannelser og arbejdsområder stiller og om mulighederne for beskæftigelse m.v.

6. Faglige uddannelser

- 6.1. Det faglige uddannelsessystem er stærkt og uddannelsen skal ind under en styrkebevarende, der giver et udstrakt skolestyre på den enkelte uddannelsessted. De overordnede økonomiske ressourcetildelinger, der fysisk planlægning og fastlæggelse af uddannelsens struktur og målretning foregår centralt, mens den nærmere udformning af rammerne besluttet decentral på det enkelte uddannelsessted.
- 6.2. De faglige uddannelser afvikles mest muligt, fordi vi på grund af den tekniske udvikling må sikre de faglige uddannelser de bedste mulige forhold. Enhver faglig uddannelse udformes for at sikre, at alle fag og fagområder bliver dækket af faglige grunduddannelser.
- 6.3. De 216 fagene køre og for fagområder specialarbejdsuddannelser vi kender i dag, skal indgå i det faglige uddannelsessystem. De skal være længere i varighed, indholdet skal være bredere og også omfatte samfundsfaglige emner, der ligger tæt på fagområdet.
- 6.4. Alle fagområder samt al faglig uddannelse og efteruddannelse lægges under undervisningsministeriet.
- 6.5. Indgangen til faglige uddannelser ændres til 1/2 års introduktionskursus, hvor lærlingen i verksteder og lign. stifter bekendtskab med de vigtigste discipliner i fagene ved hovedrådgivning, samt får en solid viden om forskellige uddannelser inden for området, så lærlingen dels opnår et godt grundlag for at vælge fag, og får kendskab til de øvrige muligheder f. H.T.X., yrkesbachelor, mellemteknikeruddannelser m.m.
- 6.6. En af de vigtigste ting på introduktionskørsen er at lærlingen får praktisk erfaring, udøver selvstændighed, initiativ, lærer ved at gøre, og prøver sig selv.
- 6.7. Først da får lærlingen mulighed for at blive fagligt fleksibel og selvstændig.
- 6.8. Efter introduktionskørsen følger en række grene, de faglige uddannelser, der har en varighed af 1 1/2 til 3 år.
- 6.9. I denne periode indlægges, ud over det faglige stof, også almenne ting, som skal forbinde lærlingens fremtidige jobmuligheder med det omgivende samfund f. faglige forhold, arbejdsforhold, samarbejdsforhold, samfundskønsom, ledelsesformer på virksomhederne, virksomhedsøkonomi, og ejendomsforhold, og fagbevægelse m.m.
- 6.10. Alle erhvervsfaglige uddannelser indholdet samfundsfag, som skal ligge så tæt integreret i faget som muligt, lige som fagteori, så lærlingen på en lysende måde lærer aktuelle problemstillinger inden for faget, herunder fagets placering historisk og samfundssociologiske betydning m.m.
- 6.11. Det faglige uddannelsessystem skal være fleksibelt opbygget, så det kan tage højde for den teknologiske udvikling og fremtidig hurtigt dække fremtidige arbejdsområder. I de faglige uddannelser er det vigtigt at tage stilling til kravet om fleksibilitet, fordi det er her, at de specifikke krav til arbejdskraftens kvalifikationer er mest præcise. Det er på de faglærtes overblik ændringer i produktion, maskinernes konstruktion, arbejdsgang og metoder mærkes hurtigst.
- 6.12. Fleksibilitet hos den faglærte kræver imidlertid en solid grundvid og bred håndværksuddannelse, men en moderniseret uddannelse og en undervisning der giver fuld indsigt i grunddiscipliner.
- 6.13. I den sidste del af uddannelsen ligger en del praktiske specialer f. styringsteknik, procesmekanik, programmering, osv.
- 6.14. Disse praktiske specialer kan også tages efter en faglig uddannelse.
- 6.15. De videregående tekniske uddannelser af 1 til 2 års varighed (maskinmester, byggeteknikker etc.) ligger efter de faglige ud-

- dannelser. Uddannelse af lærere til de faglige uddannelser m.v. skal først kunne ske efter nogle års erhvervsarbejde som faglærer.
- 6.5. Undervisningen skal i videst muligt omfang være dagligt styret, lærlingen skal lære at organisere arbejdet individuelt som i fællesskab. Projektorganisering undervisning indgår hvor det er muligt.
- 6.6. I alle faglige uddannelser tages højde for lærlingens indflydelse, medbestemmelse og ansvar for planlægning, arbejdspladsudvikling, økonomi, drift, beslutningsproces og ledelse. Lærlingen bringes i situationer der gør det muligt kombineret viden om virkeligheden i industri og håndværk, således at lærlingen lærer ved at deltage i hele produktionsprocessen, udførelse og afvikling.
- 6.7. Gennem hele uddannelsen deltager lærere og lærlinger i en

- løbende løbende vurdering af undervisningen og det udførte arbejde, og disse definerer emner samtidig udgangspunkt for undervisningsplanlægning.
- 6.8. Lærlingen skal kende og have færdigheder i fagets metoder, håndtering og betjening af processer, styresystemer, værktøjer, maskiner, samlemetoder, konstruktioner, materialekendskab, databehandling, anvendelse m.m. der til sammen sætter lærlingen i stand til at bedømme produktens kvalitet, holdbarhed i forhold til ressourceforbrug, økonomien og miljøet. Lærlingen undervises i den nødvendige fagteori, herunder sikkerhedsbestemmelser, arbejdsregler, organisationsstruktur og fagets fysiske og psykiske belastninger.
- 6.9. Den faglige uddannelse skal kunne indgå som element i en anden uddannelse både af praktisk og teoretisk karakter gennem bred anerkendelse af meritoverførelse.

7. Videregående uddannelser

7.1. Overpå den 12-årige grundlæggende uddannelse etableres en række videregående uddannelser af forskellig længde. De videregående uddannelser indeholder og struktureres omkring et større antal universitetscentre. I princippet tilknyttes alle uddannelser universitetscentre, men uddannelserne decentraliseres betydeligt samtidig med denne sammenvævning. Det forestås, at alle centre har en bred faglig dækning på basisuddannelserne og tilsvarende specialisering i læreruddannelsen, samt et antal overbygninguddannelser.

10 7.2. Grundlæggende principper for tilrettelæggelsen af de videregående uddannelser skal være

- at de skal give kompetence til udførelsen af nødvendige, nærmere afgrænsede færdigheder i samfundet. Hvis uddannelsen foretrækker kvalificeret, professionel skole baseret på videnskabelig indsigt og metode.

15 - at de enkelte uddannelsesretninger rummer kritisk udforskning af etablerede faglige forestillinger, teorier og metoder, og at de integrerer og samarbejder med henblik på at udføre faglig selvbetragtning og selvudvikling af professionerne.

20 - at undervisningen fremstår en kritisk forståelse i et samfundsmæssigt helheds perspektiv for, hvordan de videnskabelige teorier og metoder, der arbejdes med på pågældende fagområde, forholder sig til de undertrykte og underprivilegerede samfundsklassers livssammenhænge, og ligeledes en forståelse for, hvordan teorier og metoder evt. må ændres for at synliggøre disse gruppers livssammenhænge og interesser.

- at der generelt opvækkes en kritisk indsigt i, hvordan den borgerlige og patriarkalske videnskabs udøyn er begrænset, og hvordan dens krav på at være objektiv og neutral langt hen kender i patriarkalske magtforhold og i den profitrationale, som alene er til gavn for de herskende klasser og lag.

30 - at de studerende erhverver sig indsigt i historiske og økologiske sammenhænge og forstår, at faglige problemer ofte kræver politisk og moralsk stillingtagen.

35 - at undervisningen lægger og til en forståelse af socialtæknologi og kreativitet, og at de særlige erfaringer, som studerende med forskellig baggrund kommer med, får vægt i undervisningen.

40 - at der udvikles brede, udadvendte kontakter til bl.a. de sociale bevægelser, og at forskningsresultater formidles demokratisk og formidles til en bred offentlig bred.

- at studier og undervisning baseres mest muligt på forskning ved at såvel lærere som studerende gør erfaringer med egen forskningsarbejde.

7.3. Uddannelserne skal bygge på brede basisuddannelser og indeholde en gradvis specialisering. Formålet med basisuddannelserne er at de studerende lærer at arbejde sammen og lærer at arbejde tværvidenskabeligt, lærer at identificere problemer, foretage analyser og opstille forklaringer og får forståelse for problemernes samfundsmæssige kompleksitet. Basisuddannelserne skal belyses til en kritisk diskussion af den senere samfundsmæssige erhvervsfunktion bl.a. for at forberede valget af overbygninguddannelse.

55 Basisuddannelserne kan indeholde en begyndende specialisering. Overpå basisuddannelserne lægges en bred vifte af overbygninguddannelser, hvor der foregår en gradvis specialisering, dog således, at kravet til tværvidenskabelighed opretholdes gennem hele uddannelsesforløbet.

60 7.4. Der etableres en række basisuddannelser. Disse kunne være:

- en humanistisk, der danner grundlag for sprogtænder, musik-estretiske uddannelser, psykologi etc.

65 - en samfundsvidenskabelig, der danner grundlag for de politiske/økonomiske studier, sociologiveruddannelsen, administrative studier, jurastudier.

- en teknisk-naturvidenskabelig, der danner grundlag for civil- og akademisingsuddannelserne, matematik, fysik, kemi etc.

70 - en sundhedsvidenskabelig, der danner grundlag for sygeplejeuddannelser, lægeuddannelser og uddannelser til ergoterapeut, fysioterapeut, tandlæge, farmaceut, jordemoder etc. samt arbejdsmedicin.

75 Disse basisuddannelser er anført som nærliggende eksempler. Vi håber og ikke fast på dem, da man kan forestille sig det bestående i et af flere andre basisuddannelser. Ligeledes kan man forestille sig udvikling af helt nye overbygninguddannelser.

7.5. Basisuddannelserne bør være så bredt anslået.

80 - at fx både den humanistiske og den samfundsvidenskabelige kan give adgang til bl.a. studiet til bernesævelser, bibliotekari, journalist og psykolog, og

- at både den samfundsvidenskabelige og den teknisk-naturvidenskabelige kan give adgang til bl.a. byplanlægger, læsingspædagog, arkitekt, datamat og veterinær overbygning uddannelserne, og

85 - at den teknisk-naturvidenskabelige og den sundhedsvidenskabelige kan give adgang til bl.a. veterinær, miljøteknik, biologi og lignende overbygning uddannelser.

90 7.6. Det videregående uddannelsessystem er statsligt, og alle uddannelserne skal ind under en styrelsesråd, der giver udtryk for selvstyre på de enkelte universitetscentre. Den overordnede

planlægning og fastlæggelsen af rammerne for uddannelsesretningen foregår centralt, medens den nærmere udførelse af disse rammer beslutes decentralt på de enkelte universitetscentre og de enkelte fagområder.

95 7.7. Gennem hele studieforløbet deltager lærerne og studenterne i en løbende gensidig vurdering af undervisningen og studenternes arbejde, og disse drøftelser danner samtidig udgangspunkt for undervisningsplanlægningen. Blotningen bruger/ikke besluttet foretages ved afslutningen af større dele af det samlede studieforløb.

100 Ved den endelige afslutning af uddannelsen foretages en mere nuanceret bedømmelse med censorer udvælt. Til den tid må eksaminatorerne være en længerevarende diskussion på baggrund af projektarbejde og bedømmelser foretaget gruppevis, hvis projekter er udført i af en gruppe. Grupperarbejde må opmuntres på alle niveauer og ikke som en substitutt for individuelle bedømmelser. Afhængig af projektarbejdernes karakter

105 kan personer fra det praktiske område medvirke som bedømmere ved afslutningen af projekterne.

7.8. Undervisningen ved de videregående uddannelser skal baseres på forskning. Forskningen skal være styret decentralt på de enkelte uddannelser. Den overordnede styring af forskningen bør ske i form af en rammeplanlægning og måling af forskningen mellem forskningen og den materielle produktion er overordnet vigtig. Det er ST's helt klare opfatelse, at forskningen ikke skal være underkastet privatkapitalens interesser, men

110 tværtimod styrke viden om offentlig produktion og arbejdsstyrken virksomheder. I et samfund under socialistisk omformning er forskning overordnet vigtig som led i fremme af kvalitetsproduktion, udvikling af selvforvaltning og virksomhedsdemokrati og herigennem udgå bureaukratisering og centralisering.

115 - Ligeledes er forholdet mellem forskningen og udviklingen af nye menneskelige livskvaliteter, samvær- og samarbeidsformer meget vigtig. I det kapitalistiske samfund udelægges de mellem-menneskelige forhold, den sociale fantasi forhindres i at udfolde sig, og menneskenes fratrængte muligheder for at forstå sig selv i en historisk og global sammenhæng. På vejen mod et socialistisk samfund, hvor det nye menneske, den nye kvinde og den nye mand udvikler deres rige og mangfoldige muligheder, ligger der derfor et væsentligt perspektiv i den forskning, der sætter

120 opgjort med den uretferdige kapitalistiske kultur.

7.9. De pædagogiske uddannelser er videregående uddannelser, som skal kvalificere til funktioner i samfundet, som er kendetegnet ved et ansvar og et medansvar for andre menneskers udvikling og læring. Det pædagogiske arbejde og de pædagogiske uddannelser skal tilgives særlig betydning i et overbygningssamfund. I det kapitalistiske samfund har pædagogerne traditionelt stået i magthaverens, traditionens, overtroens og fordommens tjeneste, og samfundets tilsvarende ideologi og kapitalens profitinteresser har forhindret det enkelte menneske i at nå til bevidsthed om sine egne interesser i samfundet og til egne sig de færdigheder og den indsigt, som er forudsætning for at kunne handle i egen og i fælles interesse. Pædagogen i overbygningssamfundet skal således i bevidstheden om egen og andres strukturelle binding af kapitalismens arbejde for at frigøre sig af de mennesker, han/hun får ansvar for.

125 7.10. De pædagogiske uddannelser er videregående uddannelser, som skal kvalificere til funktioner i samfundet, som er kendetegnet ved et ansvar og et medansvar for andre menneskers udvikling og læring. Det pædagogiske arbejde og de pædagogiske uddannelser skal tilgives særlig betydning i et overbygningssamfund. I det kapitalistiske samfund har pædagogerne traditionelt stået i magthaverens, traditionens, overtroens og fordommens tjeneste, og samfundets tilsvarende ideologi og kapitalens profitinteresser har forhindret det enkelte menneske i at nå til bevidsthed om sine egne interesser i samfundet og til egne sig de færdigheder og den indsigt, som er forudsætning for at kunne handle i egen og i fælles interesse. Pædagogen i overbygningssamfundet skal således i bevidstheden om egen og andres strukturelle binding af kapitalismens arbejde for at frigøre sig af de mennesker, han/hun får ansvar for.

8. Efteruddannelser

8.1. Til alle uddannelser knyttes efteruddannelser, så de uddannede kan holde sig ajour med udviklingen inden for deres fag, og så de bliver istand til at løse nye opgaver inden for fagområdet.

Uddannelsesstederne skal forløbende organisere tilbud om efteruddannelser. Enhver skal have ret til regelmæssig deltagelse i efteruddannelser. De nærmere bestemmelser om denne ret

skal reguleres ved overenskomstforhandlingerne. Enhver har i overensstemmelse hermed ret til betalt frihed til efteruddannelser.

9. Voksenundervisning

Voksenundervisningen skal være et brugerstyret og lokalt igangsat uddannelsessystem, der lægger vægten på det almen. Folkeinstituttets opgave bliver at afstøtte de nødvendige midler til

voksenundervisningen og opstille nogle minimumskrav til de aktiviteter, der kan få status som voksenundervisning. Der sødes om midler til deltagersgrupper, dels alle voksne der på

er uden tilknytning til den private eller offentlige arbejdsmarked og dels lønarbejdere. I det følgende beskrives to ordninger, dels studiekræfter, højskoler, oplysningsforbund m.v. - og dels be-

18. Ialt frihed til uddannelse i arbejdstiden. Alle med tilfæstning til arbejdsmarkedet kan deltage i førstnævnte ordninger, men folk der er uden tilfæstning til arbejdsmarkedet kan ikke deltage i sidstnævnte ordning (BØU), idet arbejdere må have mulighed for at uddanne sig med adgangspunkt i at de er arbejdere.
19. Det er et almindeligt princip for de to ordninger, at de gennemføres, udfyldes og gennemføres af deltagene selv. Dette ligger dels i forlængelse af en dansk voksenundervisnings- og folkeskoleoplysnings tradition og dels er det i sammenhæng med SF's politik om selvforvaltning. Derfor er det afgørende, at der skaffes mulighed for, at arbejdere kan gå sammen og uddanne sig med adgangspunkt i deres stilling som arbejdere. Og på samme måde skal man kunne gå sammen om at drive en højskole, oprette et oplysningsforbund, oprette et studiekræfs og få offentlige midler, når et sæt af betingelser, der ikke er mere vidtgående end dem der gælder slag, er opfyldt.
20. 9.1. Studiekredse, højskoler, oplysningsforbund m.v. Det må forventes, at den samlede mængde af lønarbejde vil være faldende i fremtiden. Gennem nedens arbejdsløshed skal dette arbejde deres. Bl.a. på grund af den faldende mængde lønarbejde er der grund til at udvikle nye samarbejdsformer og aktiviteter, så mennesker i fællesskab kan både tilrettelægge sammen for eget liv og derefter udfylde disse rummer. Her vil bl.a. studiekredslignende aktiviteter kunne bruges. Det skal sikres, at der i nye tilfæstning til besparelser findes meddelelser og vækststeder (fx på skoler, i boligblokke eller i lokale huse). Det anses for givet, at dette samarbejdsprincip vil forstærke oprettelsen og brugen af studiekredslignende udviklingsmuligheder for voksne.
21. Der skal desuden være forsat adgang til at oprette og drive højskoler samt oplysningsforbund med en betydelig grad af offentlig finansiering.
22. Der skal udvikles særlige ordninger for at voksne med mindre end 12 års undervisning på basis af deres hidtidige erfaringer kan gennemgå undervisningsforløb, som giver dem tilstrækkeligt med færdigheder til at kunne gennemføre faglig eller videnskabelig uddannelse, der ikke skal være forbeholdt en bestemt aldersgruppe.
- 9.2. Betalt frihed til uddannelse i arbejdstiden.
- 9.2.1. Der skal gennemføres en reform, der gradvist giver alle
50. lønarbejdere ret til at deltage i undervisning et vist antal uger hvert år.*
51. Denne uddannelsesret gives først til de kortest uddannede, dvs. folk med ikke 7 års skolegang. Herefter udvikles uddannelsesretten til i trin at omfatte alle lønarbejdere, således at de mest der får retten, er folk der har 8 års skolegang, 9 år osv.
52. Optimeringen af uddannelsesretten er individuel og flyttes fra et sætelsesforhold til et andet. Lignom ferieretten. Men forbruget af uddannelsesretten er kollektivt. Udnyttelse af den har enkelte uddannelsesret kan ikke forhindre deltagelse i Fagbevægelsens Interne Uddannelsessystem (FIU).
53. Undervisningen skal kunne finde sted i arbejdstiden.
- 9.2.2. Alle, der har overensvante uddannelsesret, skal sikres adgang under deltagelsen. Lønarbejdere skal således bevare lønnen. Arbejdsgiverne (både private og offentlige) betaler lønnen som hidtil.
54. 9.2.3. Der oprettes en uddannelsesfond. Både private og offentlige arbejdsgivere indbetaler lønende gennemført et uddannelsesbidrag til dækning af lønrisiko, materialer m.v. Bidraget beregnes på grundlag af antallet af ansatte.
55. 9.2.4. Med lønmodtagerens hovedorganisations- og fagforbund som formidlere, skal uddannelsesforløbet finansieres i arbejdstidstid. Og for at sikre størst mulig brugerindflydelse skal klubber/fællesskaber opstille uddannelsesforløbene og ansatte lønne. Det vil sige, at der skal være lokal fastlæggelse af undervisningens form, indhold og varighed. Den endelige udformning af hvert enkelt tilfælde sker i et samarbejde mellem lærer og deltagere. Denne tilrettelæggelse giver de bedste muligheder for, at undervisningen bygger på deltagernes erfaringer og ønsker. Dette er en nødvendig forudsætning for, at reformen kan give gode resultater. På midten virksomheder/instanser giver klubberne på den lokale fagbevægelse og klubberne brændevisen sammen om at opstille uddannelsesforløbene.
56. Uddannelsesforløbene finansieres af uddannelsesfonden.
57. Deltagerne vælger frit mellem tilbudene inden for deres brændevisen.
- 9.2.5. Reformen skal yderligere efter nogle års indkøring give
60. lønmodtagerne ret til at deltage i uddannelse i arbejdstiden til alle lønarbejdere, der endnu ikke har gennemført 12 års undervisning. Disse tilbud kan have en varighed af et, to eller flere år i sammenhæng.
61. Undervisningsforløbene vil svare til store dele af grundskolens fællesundervisning samt andre faglige og teoretiske uddannelser og kurser. Undervisningens indhold, form og øvrige tilrettelæggelse må i videst muligt omfang bygge på deltagernes erfaringer og ønsker. Udgifterne til undervisningen betales af det offentlige. Lønnen finansieres af siten bortset fra voksenlønning, hvis løn betales af arbejdsgiveren. Der kan oprettes blandede hold af beskæftigede og arbejdsløse.
62. 9.2.6. Alle lønarbejdere skal, efter endt uddannelse, kunne vende tilbage til deres normale arbejdsplads. Men lønarbejdere er under uddannelse, følger deres afslutning den overensvante de er omfattet af. Deltagelse i uddannelse skal ligestilles med effektiv arbejdsplads, hvad angår erhvervelse af ret til sociale ydelser og andre rettigheder, som beskæftigelsesforholdet normalt giver adgang til.
63. 9.2.7. Grundlaget for at anvende bistandsloven med udvidet, så det bliver lettere for især yngre mødre uden egentlig erhvervs-mæssig uddannelse at gennemføre kompetencegivende uddannelse.
64. 9.2.8. Klubberne og fællesskaberne har ret til sammen med fagforeningerne at foretage opsøgende arbejde.
65. 9.2.9. Det er af afgørende betydning, at betalt frihed til uddannelse i arbejdstiden giver mulighed for almen undervisning. Herved kan lønarbejdere få styrket deres faglige og politiske indsigt og aktivitet.
66. Dermed bliver gennemførelsen af uddannelsesreformen et middel, som kan bruges i kampen for et reelt selvforvaltende demokrati. Den kamp skal sættes færes af en veludannet arbejderklasse.
67. *NOT: Som forbeholdene er idag er der i et enkelt forslag fra SF foreslået, at arbejdsløse skal inkluderes i FIU. Her i programmet er forudsat, at der er lønarbejdere til alle, således at der ikke findes arbejdsløse. Derfor indgår arbejdsløse ikke i den her foreslåede BFU-ordning.

10. Uddannelsesstøtte

10.1. Socialistisk Folkeparti arbejder for at de uddannelsesna- gende skal have en støtte, der dækker de faktiske levneds- koster.

ninger, uden tilbagebetaling. Det vil sige, at målet er en uddan- nelsesløst.

10.2. Indtil denne uddannelsesloven kan gennemføres, må der ar- bejdes for en forhøjelse af stipendiernes og for ændring af de statsgaranterede bakkeler til rentefrie statslån.

Lærdommens pris

Lær dig det simpleste! Th for dem hvem så er kommet er ingenting for dem!
Lær blot din ABC, den står ikke til, men lær den kam! Oppv det ikke, slag den!
Begynd! Du må vide alting!
Du skal tage sølverne i hånden.

Lær på alderdomshjem!
Lær, da mand i den er det!
Lær, da kone i køkkenet!
Trosindstyvelige!
Du skal tage sølverne i hånden.
Opv en skolebørn, hjemløst kong!
Valen gør varm, du fyrende!
Saltende, gub dig en bog, den er jo et viben.
Du skal tage sølverne i hånden.

Spørg, kammerat, var ikke forlegen!
Lad dig svare dig under sig selv!
Hvad ikke selv du ved ved du ikke!
Se på hvor regning du skal jo betale.
Sæt din finger på post efter post, og spørg: hvad er det der for?
Du skal tage sølverne i hånden.

Bertrik Bruch.

UDVALGETS SAMMENSÆTNING

Ved færdigprøven af det foreliggende udkast til uddannelses- programmet for Socialistisk Folkeparti havde uddannelsesud- valget følgende sammensætning:

Aase Brændsen
Webergade 38
2100 Kbh. Ø
(Østerbro)

Lars Engberg
Ny Kongensgade 5
1472 Kbh. K.
(Indre by)

Finn Høld
Aprehøj 24
2730 Herlev
(Gladsaxe)

Paul Jørgensen
Edvard Griegs Gade 18
2100 Kbh. Ø.
(Østerbro)

Mette Nordentoft
Rebekkavej 22A.1b.
2000 Hellerup
(Østerbro)

Anni Sæther
Hjertespringsparken 9
2730 Herlev
(Herlev)

Preben Hansen
Porsager 26
2820 Albertslund
(Albertslund)

Socialistisk Folkeparti, Christiansborg, 1218 København K., Telefon 01-12 70 11

For oplysninger om ophavsret og brugerrettigheder, se venligst www.kb.dk

For information on copyright and user rights, please consult www.kb.dk